

การเมืองในระบบรัฐสภาของราชอาณาจักรกัมพูชา

Politics in The Parliamentary System of The Kingdom of Cambodia

¹นิรันดร์ คิตบรรจง (Nirun Kidbunjong)

²สุรพล ราชภัณฑารักษ์ (Suraphol Rajbhandaraks)

³สมบุญ สุขสำราญ (Somboon Suksamran)

⁴ธนาสฤษฎี สตะเวทิน (Dhanasarit Satawedini)

ปรัชญาดุษฎีบัณฑิตสาขาการเมือง มหาวิทยาลัยรามคำแหง

(Doctor of Philosophy Program in Politics, Ramkhamhaeng University)

Email: kongkiatch1986@fmail.com

Received July 4, 2020; Revised December 19, 2020; Accepted December 20, 2020

Abstract

The objective of this research is 1) to study the parliamentary politics of the Kingdom of Cambodia regarding the evolution of politics and democracy 2) to study the factors affecting the politics in the parliamentary system of the Kingdom of Cambodia. Is qualitative research using documentary research and in-depth interview sample groups in the interview were 4 groups (1) members of the Cambodian House of Representatives (2) High-ranking officials in the Cambodian government agencies (3) legal scholars and independent academics of Cambodia (4) Citizens with voting rights. Elected and used to exercise general elections in Cambodia the tools used in the research were semi-structural interview forms. Tools are inspected by 5 experts.

The results of the research showed that political evolution can be divided into 5 eras. (1) The first ruling era of Norodom Sihanouk (1954–1970) (2) The Cambodian Republic of General Lon Nol (1970) –1975) (3) Cambodia era under the rule of the Khmer Rouge or Cambodia Democratic (1975–1979) (4) era of the Government of the People's Republic of Cambodia (1979–1989) and (5) the era of transition to democracy. Also, the factors which indicate the non-democracy of Cambodia are (1) the leadership and the prestige of Prime Minister Hun Sen (2) the factors of political parties (3) the factors of campaigning and competition in the election (4) Factors for independence and justice in elections (5) Factors of law enforcement and regulation (6) Factors regarding the dissolution of political parties (7) Factors of rights and freedom

Keywords: Politics, Parliamentary system, Kingdom of Cambodia

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการเมืองในระบบรัฐสภาของราชอาณาจักรกัมพูชาด้านการมีวิวัฒนาการทางการเมืองและความเป็นประชาธิปไตย 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเมืองในระบบรัฐสภาของราชอาณาจักรกัมพูชา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิจัยเชิงเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์ 4 กลุ่ม (1) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกัมพูชา (2) เจ้าหน้าที่ระดับสูงทางวิชาการในหน่วยงานของรัฐบาลกัมพูชา (3) นักวิชาการด้านกฎหมายและเป็นนักวิชาการอิสระของกัมพูชา (4) ประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งและเคยใช้สิทธิเลือกตั้งทั่วไปในกัมพูชา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งโครงสร้าง มีการตรวจสอบเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ผลการวิจัยพบว่า สามารถแบ่งวิวัฒนาการทางการเมืองได้ 5 ยุค คือ (1) ยุคราชานิยมที่ 1 ของเจ้านโรดม สีหนุ (ค.ศ. 1954-1970) (2) ยุคสาธารณรัฐเขมร ของนายพลลอน นอล (ค.ศ.1970-1975) (3) ยุคกัมพูชาภายใต้การปกครองของเขมรแดง หรือกัมพูชาประชาธิปไตย (ค.ศ. 1975-1979) (4) ยุครัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนกัมพูชา (ค.ศ. 1979-1989) และ (5) ยุคสมัยการเปลี่ยนผ่านให้เป็นประชาธิปไตย อีกทั้งเหตุปัจจัยที่บ่งชี้ถึงความไม่เป็นประชาธิปไตยของกัมพูชา คือ (1) ปัจจัยด้านภาวะผู้นำและอำนาจการเมืองของนายกรัฐมนตรี สุน เซ็น (2) ปัจจัยด้านพรรคการเมือง (3) ปัจจัยด้านการรณรงค์และการแข่งขันในการเลือกตั้ง (4) ปัจจัยด้านความเป็นอิสระและความยุติธรรมในการเลือกตั้ง (5) ปัจจัยด้านการบังคับใช้กฎหมาย และกฎระเบียบ (6) ปัจจัยด้านยุบพรรคการเมือง (7) ปัจจัยด้านสิทธิ เสรีภาพ

คำสำคัญ: การเมือง, ระบบรัฐสภา, ราชอาณาจักรกัมพูชา

บทนำ

การเมืองในระบบรัฐสภาของราชอาณาจักรกัมพูชา มีวิวัฒนาการทางการเมืองในระบบรัฐสภา ในระยะเวลา กว่า 70 ปี (ค.ศ. 1954 – ปัจจุบัน) มีความเป็นไปอย่างไม่ราบรื่น หลังจากการได้รับเอกราชจากฝรั่งเศส เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงระบบและโครงสร้างของระบบการเมืองรัฐสภาหลายครั้ง จากปัญหาและอุปสรรคทั้งในและนอก รัฐสภามากมาย จนกระทั่งนานาชาติได้เข้าไปจัดระบบการเมืองรัฐสภาให้กับกัมพูชาเมื่อ ค.ศ. 1993

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของกัมพูชา นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1970 ทำให้กัมพูชากลายเป็นประเทศที่มีสงครามกลางเมืองเหมือนกับในลาว และในเวียดนาม ขณะเดียวกันก็เป็นการขยายสมรภูมิของ “สงครามเวียดนาม” เข้ามาในกัมพูชาด้วย มีการสู้รบ มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและมีสงครามในกัมพูชา โดยมีความเกี่ยวพันใกล้ชิดกับเหตุการณ์ของการเปลี่ยนแปลงในสมรภูมิเวียดนาม (Dhanasari Satawedon, 2012) ในปี ค.ศ. 1970 นายพลลอน นอล ได้สถาปนาสาธารณรัฐเขมรและกำหนดให้เรียกชื่อประเทศว่า “รัฐกัมพูชา” แล้วสถาปนาตนเองขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี ในฐานะประมุขและหัวหน้าฝ่ายบริหารแห่งรัฐกัมพูชา การบริหารประเทศเป็นไปแบบเผด็จการทหาร เบ็ดเสร็จเกิดปัญหาทุจริตคอร์รัปชันในกองทัพของกัมพูชา นำมาซึ่งการเป็นกองทัพที่ไร้วินัย และมีการหนีทัพของบรรดาทหารชั้นผู้น้อยเป็นจำนวนมาก (Surapong Chainam, 2017) ต่อมาเกิดการเปลี่ยนแปลงอีกครั้งในยุคเขมรแดง เรื่องอำนาจ กองกำลังลัทธิคอมมิวนิสต์กัมพูชา ซึ่งหลังจากบุกยึดกรุงพนมเปญและโค่นล้มอำนาจระบอบลอน นอล

ได้สำเร็จ ได้เปลี่ยนชื่อประเทศมาเป็นกัมพูชาประชาธิปไตย (ค.ศ. 1975-1979) เขมรแดงถือเป็นตัวแทนความสำเร็จของพรรคการเมืองฝ่ายคอมมิวนิสต์ในกัมพูชา โดยกำหนดรูปแบบการปกครองตามอุดมการณ์ที่เรียกว่า “อุดมการณ์ปฏิวัติแบบเบ็ดเสร็จ” ที่มีรัฐบาลเผด็จการโดยชนชั้นกรรมาชีพเป็นตัวขับเคลื่อน (Boonchai Jaiyen, 2017) หลังจากที่เขมรแดงหรือรัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตยถูกโค่นล้มลงโดยกองกำลังเวียดนามและกลุ่มเขมรแดงแปรพักตร์ นำโดยนายเฮง สัมริน และนายฮุน เซน จากนั้นได้มีการสถาปนาชื่อประเทศใหม่ว่า “สาธารณรัฐประชาชนกัมพูชา” โดยมีนายเฮง สัมริน เป็นประธานาธิบดี และนายฮุน เซน เป็นนายกรัฐมนตรี ในท้ายที่สุดสภาแห่งชาติได้ยกเลิกรัฐธรรมนูญ 1993 (ที่จัดทำภายใต้การครอบงำของเวียดนาม) และประกาศใช้รัฐธรรมนูญ 1993 โดยเปลี่ยนชื่อประเทศจาก “สาธารณรัฐประชาชนกัมพูชา” มาเป็น “รัฐกัมพูชา” (State of Cambodia or SOC) การเปลี่ยนชื่อประเทศในครั้งนี้ก็เพื่อแสดงให้เห็นถึงการปิดฉากระบบสาธารณรัฐแบบสังคมนิยมในกัมพูชา และการถอดถอนอิทธิพลของเวียดนามรัฐแห่งกัมพูชา ในวันที่ 23 ตุลาคม ค.ศ. 1993 สนธิสัญญาสันติภาพที่กรุงปารีส ค.ศ. 1991 จึงเป็นเสมือนจุดเริ่มต้นของความคาดหวังว่าจะได้เห็นสันติภาพและความสงบสุขเกิดขึ้นในดินแดนกัมพูชา

ดังนั้น การศึกษานี้ได้มุ่งที่จะแสวงหาคำตอบเกี่ยวกับการเมืองในระบบรัฐสภาของราชอาณาจักรกัมพูชาว่ามีวิวัฒนาการทางการเมืองเป็นมาอย่างไร และมีปัจจัยอะไรบ้างที่ทำให้การเมืองในระบบรัฐสภาของราชอาณาจักรกัมพูชา ไม่เป็นประชาธิปไตย โดยเน้นศึกษาเพื่อหาคำตอบภายใต้บริบท (1) รัฐธรรมนูญของกัมพูชา (2) หลักการของประชาธิปไตยกับวิวัฒนาการทางการเมืองกัมพูชาโดยผ่านกระบวนการเลือกตั้งและการมีส่วนร่วมทางการเมือง (3) วัฒนธรรมทางการเมืองกับวิวัฒนาการทางการเมืองของกัมพูชา (4) พรรคการเมืองในระบบรัฐสภากัมพูชา โดยวิเคราะห์จากข้อมูลนับตั้งแต่กัมพูชาได้รับเอกราชอย่างสมบูรณ์จากฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1954 เรื่อยมาจนถึงกระบวนการเลือกตั้งทั่วไปและการเมืองภายหลังการเลือกตั้งทั่วไปของกัมพูชาทั้ง 6 ครั้ง (ค.ศ. 1993 – 2018) มาเป็นกรอบในการวิจัยเพื่อให้เห็นว่าเพราะสาเหตุใดกัมพูชาจึงไม่สามารถที่จะพัฒนาไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยตามที่นานาชาติคาดหวังจะให้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการเมืองในระบบรัฐสภาของราชอาณาจักรกัมพูชาด้านการมีวิวัฒนาการทางการเมืองและความเป็นประชาธิปไตย
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเมืองในระบบรัฐสภาของราชอาณาจักรกัมพูชา

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยในครั้งนี้มุ่งศึกษาวิวัฒนาการทางการเมือง ในระบบรัฐสภาของราชอาณาจักรกัมพูชาและศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเมืองในระบบรัฐสภาของราชอาณาจักรกัมพูชา

ขอบเขตด้านประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองของราชอาณาจักรกัมพูชา และประชาชนชาวกัมพูชาผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร ประเทศไทย แบ่งกลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์ออกเป็น 4 กลุ่ม (1) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกัมพูชา (2) เจ้าหน้าที่ระดับสูงทางวิชาการในหน่วยงานของรัฐบาลกัมพูชา (3) นักวิชาการด้านกฎหมายและคือนักวิชาการอิสระของกัมพูชา (4)

ประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งและเคยใช้สิทธิเลือกตั้งทั่วไปในกรุงเทพฯ มีกลุ่มตัวอย่าง (Sampling Research) จำนวน 8 คน

ขอบเขตระยะเวลาการวิจัย ตั้งแต่ มกราคม – ธันวาคม พ.ศ. 2562

ทบทวนวรรณกรรม

จากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเกี่ยวกับระบบพรรคการเมือง, แนวคิดเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตย, แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทางการเมือง

แนวคิดเกี่ยวกับระบบพรรคการเมือง

พรรคการเมือง (Political Parties) หมายถึง “การรวมกันของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป ที่มีความคิด ทัศนคติอุดมการณ์ และผลประโยชน์ร่วมกัน มาจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นมาเป็นสถาบันการเมืองในฐานะตัวแทนของตนเอง หรือกลุ่มตนเอง มุ่งที่จะมีอิทธิพลและผลักดันนโยบายสาธารณะ รวมถึงการเข้าไปใช้อำนาจรัฐผ่านกระบวนการเลือกตั้ง สมาชิกพรรคการเมืองจึงเป็นอีกหนึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในทางการเมือง” (Praiwan Kenprom, 2017) โดยแยกพรรคการเมืองออกได้เป็น 4 ระบบใหญ่ ๆ ดังนี้ (Heywood, 2007) (1) ระบบพรรคเดียว (One-Party Systems) (2) ระบบสองพรรค (Two-Party Systems) (3) ระบบพรรคครอบงำ (Dominant-Party Systems) และ (4) ระบบหลายพรรค (Multiparty Systems)

สรุปพรรคการเมือง เป็นกลุ่มคนที่มีความคิด ทัศนคติ อุดมการณ์ และผลประโยชน์ร่วมกัน มารวมตัวกันเพื่อจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นมาโดยมุ่งหวังที่จะมีอิทธิพลและผลักดันนโยบายสาธารณะ หรือเข้าไปเป็นตัวแทนประชาชนในการบริหารประเทศ

แนวคิดเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตย

ระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองของประชาชนโดยประชาชน และเพื่อประชาชนอย่างแท้จริง (Sombat Thamrongthanyawong, 2010) ในฐานะที่ระบอบประชาธิปไตยเป็นระบบการเมือง ระบอบประชาธิปไตยจึงประกอบด้วยหลักการสำคัญ 5 ประการคือ (Kamon Thongthammachet et al., 1988) (1) หลักอำนาจอธิปไตยของปวงชน (Popular Sovereignty) (2) หลักเสรีภาพ (Liberty) (3) หลักความเสมอภาค (Equality) (4) หลักกฎหมาย (Rule of Law) และ (5) หลักเสียงข้างมาก (Majority Rule)

สรุป หลักการของระบอบประชาธิปไตยเป็นหลักการสากลที่สอดคล้องกับวิวัฒนาการของสังคมมนุษย์ที่มีความศิวิไลซ์ มีใช้หลักการที่มีความเหมาะสมเฉพาะของสังคมหนึ่งสังคมใด หรืออาจกล่าวให้ชัดเจนได้ว่าหลักการประชาธิปไตยเป็นหลักการของสังคมโลกทั้งมวลมนุษย์ไปสู่ความศิวิไลซ์ที่แท้จริง

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทางการเมือง

Almond and Powell (1966) ได้ชี้ให้เห็นว่าองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งของการพัฒนาทางการเมือง คือ การมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีเหตุผล ซึ่งหมายถึง การที่ประชาชนได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้ อบรม และกล่อมเกลารวมถึงการเมือง ให้ยึดมั่นหรือเชื่อมั่นต่อระบบการเมืองและต่อองค์การทางการเมืองด้วยความเป็นเหตุและผล มีความรู้ความเข้าใจต่อหลักการสำคัญของการปกครอง และประสิทธิภาพทางการบริหารงานของรัฐบาลเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ความรู้ความเข้าใจดังกล่าวจะพัฒนาไปสู่ความเชื่อและการยึดถือปฏิบัติเป็นแบบแผนในที่สุด เมื่อแบบแผนทางการเมืองเหล่านี้ถูกปลูกฝังและถ่ายทอดอย่างสืบเนื่องติดต่อกันมา จะกลายเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนและถ้าประชาชนมีวัฒนธรรมทางการเมืองที่มีเหตุผลย่อมส่งเสริมให้การ

พัฒนาทางการเมืองก้าวรุดหน้า เพื่อประโยชน์ของประชาชนยิ่งขึ้น ดังนั้น การพัฒนาระบบการเมืองให้เป็นประชาธิปไตย จึงเป็นสิ่งที่สามารถทำให้ปรากฏเป็นจริงได้ เพียงแต่กลุ่มพลังทางสังคมและผู้นำทางการเมืองจะต้องมีความมุ่งมั่นอย่างแท้จริงเท่านั้น (Sombat Thamrongthanyawong, 2010)

สรุป การพัฒนาทางการเมืองจะต้องสร้างความรู้ความเข้าใจต่อทางการเมืองให้กับประชาชน โดยผ่านกระบวนการ อบรม ปลุกฝัง และกล่อมเกลางานการเมือง ให้เชื่อมั่นต่อระบบการเมืองและต่อองค์กรทางการเมือง ด้วยความเป็นเหตุและผล และต้องถูกปลุกฝังและถ่ายทอดอย่างสืบเนื่องติดต่อกันมา จนกลายเป็นวัฒนธรรมทางการเมือง

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่องนี้ใช้การศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่เน้นศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) กลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับประเด็นสำคัญ ๆ ในการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ได้กำหนดไว้

1. การวิจัย เอกสาร โดยเอกสารที่ใช้ในการวิจัยแยกเป็น 2 ระดับ ดังต่อไปนี้

1.1 เอกสารชั้นต้น (primary document) ประกอบด้วยเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่องนี้ที่สำคัญ ได้แก่

1.1.1 รัฐธรรมนูญกัมพูชา ค.ศ. 1993

1.1.2 กฎหมายพรรคการเมือง

1.1.3 กฎหมายเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสมาชิกของกัมพูชา

1.1.4 ผลการเลือกตั้งทั่วไปของกัมพูชาที่ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการการเลือกตั้ง (NEC) ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยครั้งนี้ เป็นต้น

1.2 เอกสารชั้นรอง (Secondary Document) หรือเอกสารทุติยภูมิ ประกอบด้วยเอกสารที่เป็นตำรางานวิจัย รวมทั้งงานวิชาการที่ศึกษาเรื่องการเมืองของกัมพูชา ซึ่งในงานวิจัยนี้ได้นำมาใช้ประโยชน์ที่สำคัญ ๆ ได้แก่

1.2.1 งานวิจัยนโยบายของไทยต่อกัมพูชา

1.2.2 งานวิจัยกฎหมายรัฐธรรมนูญและสถาบันการเมืองของกัมพูชา

1.2.3 กัมพูชา: มิติการพัฒนาประชาธิปไตย

1.2.4 วิวัฒนาการทางการเมืองและการต่างประเทศ

1.2.5 ประวัติศาสตร์เลือด เขมรล้านศพ เป็นต้น

2. การศึกษาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ในการสัมภาษณ์เชิงลึกได้กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์ออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

2.1 ประชากร (Population Research)

1) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกัมพูชา

2) เจ้าหน้าที่ระดับสูงทางวิชาการในหน่วยงานของรัฐบาลกัมพูชา

3) นักวิชาการด้านกฎหมายและป็นนักวิชาการอิสระของกัมพูชา

4) ประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งและเคยใช้สิทธิเลือกตั้งทั่วไปในกัมพูชา

2.2 กลุ่มตัวอย่าง (Sampling Research) จำนวน 8 คน แบ่งเป็น (1) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกัมพูชา 1 คน (2) เจ้าหน้าที่ระดับสูงทางวิชาการในหน่วยงานของรัฐบาลกัมพูชา 1 คน (3) นักวิชาการด้านกฎหมายและป็น

นักวิชาการอิสระของกัมพูชา 1 คน และ (4) ประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งและเคยใช้สิทธิเลือกตั้งทั่วไปในกัมพูชา 5 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกถึงโครงสร้าง และการบันทึกการสัมภาษณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยการนัดสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง (1) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกัมพูชา (2) เจ้าหน้าที่ระดับสูงทางวิชาการในหน่วยงานของรัฐบาลกัมพูชา (3) นักวิชาการด้านกฎหมายและป็นนักวิชาการอิสระของกัมพูชา 4) ประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งและเคยใช้สิทธิเลือกตั้งทั่วไปในกัมพูชา โดยการบันทึกเทปในขณะสัมภาษณ์ และถอดความข้อมูลการสนทนาเพื่อทำการสังเคราะห์และวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลจากความสัมพันธ์ของข้อมูลที่ได้จากเอกสารตามวัตถุประสงค์การวิจัย และการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยทำการสกัดเนื้อหาจากข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และนำข้อมูลที่ได้มาทำการตรวจสอบแบบสามเส้า คือ การตรวจสอบในด้านเอกสาร ด้านเวลา และด้านบุคคล

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 เพื่อศึกษาการเมืองในระบบรัฐสภาของราชอาณาจักรกัมพูชาด้านการมีวิวัฒนาการทางการเมืองและความเป็นประชาธิปไตย

ผลการวิจัยพบว่า สามารถแบ่งวิวัฒนาการทางการเมืองหลังจากได้รับเอกราชสมบูรณ์จากฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1954 จนกระทั่งถึง ค.ศ. 1991 เป็นยุคต่าง ๆ ได้ 5 ยุค ดังนี้

1. ยุคราชานิยมที่ 1 ของเจ้าโรตม สีหนุ (ค.ศ. 1954-1970)

หลังจากที่ได้รับเอกราชโดยสมบูรณ์จากฝรั่งเศสตามสนธิสัญญาเจนีวา ค.ศ. 1954 ในปี ค.ศ. 1955 เจ้าโรตม สีหนุ ได้สละราชสมบัติเพื่อต้องการที่จะเล่นการเมืองเต็มตัว โดยยกราชสมบัติให้แก่พระบิดา และจัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปขึ้นตามอารยะประเทศที่ปกครองโดยระบอบประชาธิปไตย โดยได้แข่งขันกับพรรคการเมืองอื่น ๆ ในนามของ “พรรคสังคมนิยม” ปรากฏว่าพรรคของเจ้าโรตม สีหนุ ได้รับชัยชนะเหนือบรรดาคู่แข่ง เจ้าโรตม สีหนุ จึงได้เป็นนายกรัฐมนตรี ต่อมาในปี ค.ศ. 1960 พระบิดาของเจ้าโรตม สีหนุ สิ้นพระชนม์ทำให้เจ้าโรตม สีหนุ กลับมารับตำแหน่งเป็นประมุขอีกครั้งหนึ่ง และกุมอำนาจเบ็ดเสร็จในทางการเมือง นโยบายการต่างประเทศที่โดดเด่นในขณะนั้น ได้แก่ นโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด แต่ในทางปฏิบัติแล้วกลับมีนโยบายที่เอนเอียงไปในแนวทางของกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์และอนุญาตให้กองทัพเวียดนามเหนือตั้งฐานปฏิบัติการในกัมพูชา เพื่อปฏิบัติการต่อต้านรัฐบาลเวียดนามใต้ที่ได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกา การดำเนินนโยบายต่างประเทศนี้สร้างความไม่พอใจให้กับ นายพล ลอน นอล ซึ่งดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีกัมพูชาในขณะนั้น และได้รับการสนับสนุนจาก CIA ของสหรัฐอเมริกาทำการรัฐประหารขึ้นเมื่อวันที่ 18 มีนาคม ค.ศ. 1970 ขณะที่เจ้าโรตม สีหนุ อยู่ในระหว่างการเดินทางเยือนยุโรป สหภาพโซเวียต และจีน นับเป็นการยุติบทบาทและอำนาจการปกครองระบอบราชานิยมที่ 1 ของเจ้าโรตม สีหนุ ลงไปได้ การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของกัมพูชานับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1970 ทำให้กัมพูชากลายเป็นประเทศที่มีสงครามกลางเมืองเหมือนกับลาวและเวียดนาม ขณะเดียวกันก็เป็นการขยายสมรภูมิของ “สงครามเวียดนาม” เข้ามาในกัมพูชาด้วย

2. ยุคสาธารณรัฐเขมรของนายพลลอน นอล (ค.ศ. 1970-1975)

ในปี ค.ศ. 1970 นายพลลอน นอล ได้สถาปนาสาธารณรัฐเขมรและกำหนดให้เรียกชื่อประเทศว่า “รัฐกัมพูชา” แล้วสถาปนาตนเองขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีในฐานะประมุขและหัวหน้าฝ่ายบริหารแห่งรัฐกัมพูชา การบริหารประเทศเป็นไปแบบเผด็จการทหารเบ็ดเสร็จ อำนาจทุกอย่างอยู่ที่ตัวนายพลลอน นอล แต่เพียงผู้เดียว การบริหารงานของ นายพลลอน นอล และคณะได้นำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ มากมาย ได้แก่ ปัญหาทุจริตและความล้มเหลวในการบริหารระบบราชการ นำมาซึ่งการเป็นกองทัพที่ไร้วินัย ความอ่อนแอในการบริหารประเทศและความอ่อนแอของกองทัพทำให้ตกเป็นฝ่ายเพลี่ยงพล้ำแก่ฝ่ายคอมมิวนิสต์เขมรแดงหลายครั้ง โดยช่วงท้ายของรัฐบาล นายพลลอน นอล กองกำลังเขมรแดง ฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้เข้าตีและยึดหัวเมืองต่าง ๆ รอบกรุงพนมเปญได้เบ็ดเสร็จ และตามมาด้วยการปิดล้อมกรุงพนมเปญ ตั้งแต่เดือนมีนาคม ค.ศ. 1975 และสามารถยึดกรุงพนมเปญได้สำเร็จสมบูรณ์ในวันที่ 17 เมษายน ค.ศ. 1975 ทำให้ระบอบลอน นอล และสาธารณรัฐเขมรสิ้นสุดลง

3. ยุคกัมพูชาภายใต้การปกครองของเขมรแดง หรือกัมพูชาประชาธิปไตย (ค.ศ. 1975-1979)

กองกำลังลัทธิคอมมิวนิสต์กัมพูชา ซึ่งหลังจากบุกยึดกรุงพนมเปญและโค่นล้มอำนาจระบอบลอน นอล ได้สำเร็จ เมื่อวันที่ 17 เมษายน ค.ศ. 1975 ได้เปลี่ยนชื่อประเทศมาเป็นกัมพูชาประชาธิปไตย (ค.ศ. 1975-1979) เขมรแดงถือเป็นตัวแทนความสำเร็จของพรรคการเมืองฝ่ายคอมมิวนิสต์ในกัมพูชา โดยกำหนดรูปแบบการปกครองตามอุดมการณ์ที่เรียกว่า “อุดมการณ์ปฏิวัติแบบเบ็ดเสร็จ” ที่มีรัฐบาลเผด็จการโดยชนชั้นกรรมาชีพเป็นตัวขับเคลื่อน มีการกวาดต้อนประชาชน ชาวกัมพูชาทั้งหมดที่อาศัยอยู่ในกรุงพนมเปญและเมืองสำคัญอื่น ๆ บังคับให้ไปเป็นแรงงานภาคการเกษตรในชนบท มีการแบ่งแยกประชาชนที่เห็นต่างจากรัฐบาลเขมรแดงมาทรมานสังหารอย่างโหดเหี้ยมทารุณ ในยุคเขมรแดงปกครองกัมพูชา มีผู้เสียชีวิตเป็นจำนวนประมาณ 3 ล้านคน จากจำนวนประชากร 7.5 ล้านคน ในกัมพูชา ขณะนั้น (ค.ศ. 1975) ถือเป็นการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์คนในชาติเดียวกันที่รุนแรงที่สุดในช่วงศตวรรษที่ 20 ในช่วงเวลาดังกล่าวมีปัญหาสำคัญที่ต่อมานำไปสู่การล่มสลายของเขมรแดง ได้แก่ 1. ปัญหาความไม่แน่นอนของเขตแดนระหว่างกัมพูชาฝั่งตะวันออกกับชายแดนเวียดนาม 2. ปัญหาความเกลียดชังทางเชื้อชาติที่มีมานานในประวัติศาสตร์ 3. การมีแหล่งสนับสนุนจากภายนอกประเทศที่แตกต่างกันและเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน ในที่นี้คือเขมรแดงได้รับการสนับสนุนจากจีน ส่วนเวียดนามได้รับการสนับสนุนจากสหภาพโซเวียต เป็นชนวนนำไปสู่ความขัดแย้ง แม้จะแก้ไขด้วยการเจรจาหลายครั้งก็ไม่ประสบผลสำเร็จ ในที่สุดนำมาซึ่งการใช้กำลังจากกองทัพเวียดนามบุกเข้ามาโจมตีกัมพูชา ในวันที่ 25 ธันวาคม ค.ศ. 1978 และโค่นล้มรัฐบาลเขมรแดงได้ในที่สุด และมีการจัดตั้งรัฐบาลใหม่ภายใต้การนำของนายเฮง สัมริน และประกาศชื่อประเทศใหม่ว่า “สาธารณรัฐประชาชนกัมพูชา”

4. ยุครัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนกัมพูชา (ค.ศ. 1979-1989)

นายเฮง สัมริน เป็นประธานาธิบดี และนายฮุน เซน เป็นนายกรัฐมนตรี การเมืองในกัมพูชาช่วงนี้ถูกมองจากต่างชาติว่าเป็นรัฐบาลหุ่นเชิดของเวียดนาม แต่จากการให้คำมั่นสัญญากับชาวกัมพูชาของรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนกัมพูชา ว่าจะให้ความเคารพต่อสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน ตลอดจนมีการบูรณะฟื้นฟูสถาบันต่าง ๆ ในกัมพูชา อันได้แก่ สถาบันการศึกษา ศาสนา เศรษฐกิจ ให้การดำรงชีวิตที่เป็นอิสระ ซึ่งในช่วงดังกล่าวรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนกัมพูชา แม้จะบริหารประเทศภายใต้การควบคุมกำกับดูแลในระดับยุทธศาสตร์จากเวียดนาม แต่คุณภาพชีวิตของประชาชน ชาวกัมพูชาได้รับการฟื้นฟูเยียวยาดีกว่าช่วงที่เขมรแดงปกครองเป็นอย่างมาก มีการปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาดังกล่าว เป็นอย่างดี

5. ยุคสมัยการเปลี่ยนผ่านให้เป็นประชาธิปไตย

รัฐกัมพูชา (State of Cambodia) ปี ค.ศ.1989 สงครามเย็นได้สิ้นสุดลงพร้อมกับการล่มสลายของคอมมิวนิสต์ในยุโรปตะวันออกส่งผลให้สหภาพโซเวียต ลดการสนับสนุนเวียดนาม จึงเป็นโอกาสดีที่กัมพูชาจะลดบทบาทการครอบงำของเวียดนาม พร้อมทั้งหาหนทางยุติความขัดแย้งทางการเมืองภายในกัมพูชา ในปี ค.ศ. 1984 ฮุน เซน ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีแทนพร้อมกับดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีการต่างประเทศไปด้วย และฮุน เซน ก็กลายเป็นผู้ที่มิชอบบทบาทสำคัญในการเจรจาต่อรองกับฝ่ายต่อต้านรัฐบาลต่างประเทศและสหประชาชาติ เพื่อเริ่มต้นกระบวนการยุติความขัดแย้งและเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย กษัตริย์สีหนุ กับฮุน เซน ได้ปรึกษาหารือกัน ในท้ายที่สุดสภาแห่งชาติได้ยกเลิกรัฐธรรมนูญ 1993 (ที่จัดทำภายใต้การครอบงำของเวียดนาม) และประกาศใช้รัฐธรรมนูญ 1993 โดยเปลี่ยนชื่อประเทศจาก “สาธารณรัฐประชาชนกัมพูชา” มาเป็น “รัฐกัมพูชา” (State of Cambodia or SOC) การเปลี่ยนชื่อประเทศในครั้งนี้ก็เพื่อแสดงให้เห็นถึงการปิดฉากระบบสาธารณรัฐแบบสังคมนิยมในกัมพูชา และการถอดถอนอิทธิพลของเวียดนาม รัฐแห่งกัมพูชาจะเป็นรัฐในช่วงเปลี่ยนผ่านเข้าสู่สันติภาพและประชาธิปไตยรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1993 ได้ยกเลิกระบบเศรษฐกิจแบบเก่าและให้ใช้ระบบตลาดเสรีแทน มีการรับรองสิทธิขั้นพื้นฐาน รับรองกรรมสิทธิ์ของเอกชน กำหนดให้ศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ กลุ่มการเมืองต่างๆในกัมพูชา เปิดเจรจากันเพื่อขจัดความขัดแย้งของคนในชาติ ยุติสงครามกลางเมือง และเข้าสู่สันติภาพ โดยได้รับการสนับสนุนจากสหประชาชาติ และประชาคมระหว่างประเทศ ในท้ายที่สุดรัฐบาลกัมพูชาและกลุ่มฝ่ายต่อต้านรัฐบาลอีกสามกลุ่ม (ที่เรียกกันว่า “เขมรสามฝ่าย”) อันได้แก่ พุนซินเปค ของสีหนุ แนวร่วมปลดปล่อยแห่งชาติประชาชนเขมร (KPNLF) ของซอน ซาน และเขมรแดงของเขียว สัมพัน ได้ลงนามในความตกลงสันติภาพกรุงปารีส ในวันที่ 23 ตุลาคม ค.ศ. 1993 สนธิสัญญาสันติภาพที่กรุงปารีส ค.ศ. 1991 จึงเป็นเสมือนจุดเริ่มต้นของความคาดหวังว่าจะได้เห็นสันติภาพและความสงบสุขเกิดขึ้นในดินแดนกัมพูชา

สรุปได้ว่า จากการศึกษาวิวัฒนาการทางการเมืองของกัมพูชาหลังจากได้รับเอกราชอย่างสมบูรณ์จากฝรั่งเศส ใน ค.ศ.1954 มาจนถึงยุคสมัยการเปลี่ยนผ่านให้เป็นประชาธิปไตยของรัฐบาลรัฐกัมพูชา (State of Cambodia) ค.ศ.1991 ก่อนที่จะเข้าสู่กระบวนการเลือกตั้งทั่วไปครั้งแรกของกัมพูชา มีการเปลี่ยนแปลงระบบและโครงสร้างของระบบการเมืองรัฐสภาหลายครั้ง ไม่ปรากฏว่ามียุคใดที่มีการปกครองในระบบประชาธิปไตยที่เป็นแบบสากล การเลือกตั้งทั่วไปครั้งแรกในกัมพูชาภายใต้การบริหารจัดการควบคุมดูแลกระบวนการเลือกตั้งโดย อันแทค (UNTAC) ถือเป็นหัวใจสำคัญประการหนึ่งของเจตจำนงที่ถูกกำหนดไว้ในสนธิสัญญาสันติภาพที่กรุงปารีส เมื่อวันที่ 23 ตุลาคม ค.ศ. 1991 หรือที่รู้จักกันในนามของ “ข้อตกลงปารีส (Paris Agreements)” ดังนั้น การที่จะบอกได้ว่ากัมพูชาเป็นประชาธิปไตยมากน้อยเพียงใด หรือไม่มีเลยตามที่องค์การสหประชาชาติและนานาชาติคาดหวังจะให้ จะให้เป็นประชาธิปไตยให้ได้ สิ่งหนึ่งที่จะเป็นตัวชี้วัดได้ก็คือ การศึกษาวิเคราะห์ถึงกระบวนการเลือกตั้งทั่วไปที่ผ่านมาของกัมพูชาตั้งแต่ ครั้งที่ 1 ค.ศ. 1993 จนกระทั่งถึงปัจจุบัน ครั้งที่ 6 ค.ศ. 2018

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเมืองในระบบรัฐสภาของราชอาณาจักรกัมพูชา

ผลการวิจัยพบว่า หลังจากได้รับเอกราชจากฝรั่งเศสใน ปี ค.ศ. 1954 เป็นต้นมา พบว่า การเมืองของกัมพูชา มีลักษณะการเมืองการปกครองระบบเผด็จการอำนาจนิยม ในรูปแบบของระบบพรรคเดียว (One – Party Systems) เป็นรัฐบาลพรรคเดียวที่ผูกขาดอำนาจ (Monopoly) ปกครองประเทศอย่างยาวนาน เริ่มจากยุคราชานิยมที่ 1 (ค.ศ. 1954–1970), ยุคสาธารณชนเขมรของลอน นอล (ค.ศ. 1970–1975), ยุคเขมรแดงของพล พต (ค.ศ. 1975–1978),

ยุคสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนกัมพูชาของเฮง สัมริน ภายใต้การสนับสนุนของเวียดนาม (ค.ศ. 1979-1989), ยุคเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยก่อนการเลือกตั้งของอันแทค (UNTAC) ปี ค.ศ. 1993 คือรัฐบาลรัฐกัมพูชา (SOC: ปี ค.ศ.1991-1993) แม้ต่อมาหลังจากที่มีการเลือกตั้งทั่วไปครั้งแรกของกัมพูชา ค.ศ. 1993 ที่อยู่ภายใต้การบริหารจัดการเลือกตั้งโดยอันแทค (UNTAC) แม้มีบางช่วงหลังการเลือกตั้งทั่วไปของกัมพูชา ครั้งที่ 1-3 ที่รูปแบบของรัฐบาลจะมีลักษณะเป็นรัฐบาลผสมก็ตาม แต่โดยภาพรวมพรรคประชาชนกัมพูชา (CPP) ของนายฮุน เซ็น ก็ยังคงมีอำนาจและอิทธิพลทางการเมืองที่โดดเด่นมาโดยตลอด ในฐานะเป็นพรรคการเมืองที่ประสบความสำเร็จในการเป็นรัฐบาลมาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน สาเหตุที่วิวัฒนาการทางการเมืองของราชอาณาจักรกัมพูชาไม่เป็นประชาธิปไตยเช่นนี้ก็มีสาเหตุปัจจัยหลายประการที่บ่งชี้ถึงความไม่เป็นประชาธิปไตยของกัมพูชา ดังนี้ (1) ปัจจัยด้านภาวะผู้นำและอำนาจการมีของนายกรัฐมนตรีฮุน เซ็น (2) ปัจจัยด้านพรรคการเมือง (3) ปัจจัยด้านการรณรงค์และการแข่งขันในการเลือกตั้ง (4) ปัจจัยด้านความเป็นอิสระและความยุติธรรมในการเลือกตั้ง (5) ปัจจัยด้านการบังคับใช้กฎหมาย และกฎระเบียบ (6) ปัจจัยด้านยุบพรรคการเมือง (7) ปัจจัยด้านสิทธิ เสรีภาพ

สรุปได้ว่า นายฮุน เซ็น เป็นผู้นำกัมพูชาที่ปกครองประเทศในตำแหน่งนายกรัฐมนตรี มาอย่างต่อเนื่องยาวนานเป็นอันดับต้น ๆ ของโลกและเอเชีย เป็นผู้มากด้วยบารมี อีกทั้งความสามารถและประสบการณ์ในการบริหารประเทศ ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจและทางสังคมของกัมพูชา สามารถครองอำนาจมาได้อย่างต่อเนื่องยาวนานจนถึงปัจจุบัน จนสามารถสร้างเครือข่ายบริหารและสร้างบารมีให้กับตนเอง แม้จะไม่มีบุคคลลักษณะของผู้นำในแบบประชาธิปไตย แต่ก็สามารถที่จะปรับรูปแบบของการเข้าสู่อำนาจในความเป็นผู้นำลักษณะอำนาจนิยมผ่านกระบวนการเลือกตั้งทั่วไปให้ดูราวกับว่าเป็นรูปแบบการเมืองที่เป็นประชาธิปไตย ซึ่งในความเป็นจริงถือได้ว่าเป็นเพียงพิธีกรรมในการเข้าสู่อำนาจก็ตาม แต่ก็ถือได้ว่าแม้ไม่เป็นประชาธิปไตยตามที่คาดหวังของนานาชาติ แต่ถ้ามองในแง่ของความมั่นคงและความมีเสถียรภาพของรัฐบาลถือได้ว่าภาวะผู้นำแบบอำนาจนิยมของนายฮุน เซ็น สามารถทำให้ปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอยู่เป็นส่วนประกอบในการรักษาอำนาจทางการเมืองของตนด้วยวิธีการที่ดูจะไม่เป็นประชาธิปไตย

อภิปรายผล

ผลการศึกษาการเมืองในระบบรัฐสภาของราชอาณาจักรกัมพูชา ด้านการมีวิวัฒนาการทางการเมืองและความเป็นประชาธิปไตย พัฒนาการทางการเมืองของกัมพูชาหลังจากได้รับเอกราชอย่างสมบูรณ์จากฝรั่งเศส ใน ค.ศ.1954 มาจนถึงปัจจุบันแบ่งได้เป็น 2 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 หลังจากได้รับเอกราชจากฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1954 มาจนถึงยุคสมัยการเปลี่ยนผ่านให้เป็นประชาธิปไตยของรัฐบาลรัฐกัมพูชา (State of Cambodia) ค.ศ. 1991 ก่อนที่จะเข้าสู่กระบวนการเลือกตั้งทั่วไปครั้งแรกของกัมพูชา มีการเปลี่ยนแปลงระบบและโครงสร้างของระบบการเมืองรัฐสภาหลายครั้งไม่ปรากฏว่ามียุคใดที่มีการปกครองในระบบประชาธิปไตยที่เป็นแบบสากล การปกครองที่ผ่านมามีทั้งการเปลี่ยนผ่านจากระบอบราชานิยมที่ 1 หรือระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของเจ้าบรมโกศ สihan มาเป็นระบอบเผด็จการทหาร ลอน นอล ตามมาด้วย ระบอบคอมมิวนิสต์เขมรแดง มาสู่ระบอบสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนกัมพูชาภายใต้การแทรกแซงครอบงำโดยลัทธิคอมมิวนิสต์เวียดนามและรัฐกัมพูชา (SOC)

ช่วงที่ 2 ตั้งแต่การเลือกตั้งทั่วไปครั้งแรก (General Election) ค.ศ. 1993 จนถึงครั้งล่าสุดคือการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 6 (ค.ศ. 2018) ตลอดระยะเวลากว่า 25 ปี (ระหว่าง ค.ศ. 1993-2018) การเลือกตั้งและการเมืองในระบบรัฐสภากัมพูชาเป็นไปอย่างไม่ราบรื่นนัก เพราะเกิดปัญหาที่สำคัญหลายประการโดยเฉพาะอย่างยิ่งความ

ขัดแย้งของพรรคการเมืองต่าง ๆ ในการจัดตั้งรัฐบาล จนนำไปสู่กระบวนการขัดขวางหรือกีดกัน ไม่ให้ผู้นำพรรคฝ่ายค้านเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองในรัฐสภาของกัมพูชาหลายต่อหลายครั้ง จนในที่สุดพรรคการเมืองขนาดใหญ่ คือ พรรคประชาชนกัมพูชา (CPP) ของนายฮุน เซน ที่สามารถครองอำนาจในรัฐบาลมาตั้งแต่หลังการเลือกตั้งทั่วไป ค.ศ. 1993 เรื่อยมาจนถึงการเลือกตั้งครั้งล่าสุด ค.ศ. 2018 สามารถเอาชนะการเลือกตั้งได้สมาชิกสภาผู้แทนในสภา 125 ที่นั่งจากที่นั่งทั้งหมดในสภา 125 ที่นั่ง ซึ่งหมายความว่าไม่มีพรรคฝ่ายค้านใด ๆ มีที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรแม้แต่พรรคเดียว ส่งผลให้พรรคประชาชนกัมพูชา (CPP) กลายเป็นพรรคการเมืองพรรคเดียวที่สามารถจัดตั้งรัฐบาลได้โดยที่ไม่มีฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎรของกัมพูชา ทำให้กลายเป็นพรรคการเมืองโดดเด่นพรรคเดียว (The one Authoritarian Party System) หรือเผด็จการรัฐสภา ไม่มีลักษณะของพรรคการเมืองหรือรัฐบาลที่เป็นประชาธิปไตย จากข้อมูลพัฒนาการทั้งสองช่วงเมื่อนำมาวิเคราะห์บริบทด้านพัฒนาการทางการเมือง ของกัมพูชาผ่านรัฐธรรมนูญกัมพูชา พบว่า การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญของกัมพูชากลายเป็นเครื่องมือหนึ่งในการแก้ไขปัญหาวิกฤตทางการเมืองและทางรัฐธรรมนูญ มากกว่าที่จะแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเพื่อปฏิรูปการเมืองหรือพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ไม่มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อปรับปรุงให้ระบอบการเมืองเป็นประชาธิปไตยหรือก้าวหน้าขึ้น ไม่ได้แก้ไขเพื่อประโยชน์ของประชาชนหรือส่วนรวม แต่เป็นการแก้ไขเพื่อประโยชน์ของชนชั้นนำ (Elite) เป็นส่วนใหญ่ การแก้ไขรัฐธรรมนูญเป็นการตัดสินใจของรัฐบาลและเสียงข้างมากในสภาเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าทั้งสิ้น หรือไม่เช่นนั้นก็เกิดจากข้อขัดถกทางการเมืองระหว่างตัวแทนชนชั้นนำ (Elite) โดยเป็นการตกลงกันนอกกรอบนอกเหนือจากการใช้เวทีของสภาในการแก้ไขปัญหา และจากการวิเคราะห์บริบทด้านหลักการของประชาธิปไตยกับพัฒนาการทางการเมืองกัมพูชา โดยผ่านกระบวนการเลือกตั้งและการมีส่วนร่วมทางการเมือง พบว่าในส่วนของการทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกัมพูชามักจะจำกัดการมีส่วนร่วมทางการเมือง และการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองเฉพาะกลุ่มชนชั้นนำ (Elite) ของประเทศเท่านั้น ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศกัมพูชาประกอบอาชีพ เกษตรกร มีฐานะยากจนด้อยโอกาสทางการศึกษา ถูกปกครองโดยชนชั้นนำมาโดยตลอด มีความเชื่อความศรัทธาและความเคารพยำเกรงอำนาจของผู้ปกครองมาอย่างยาวนาน ตั้งแต่ยุคโบราณมาจนถึงปัจจุบัน ที่สำคัญไม่รู้จักคำว่าประชาธิปไตยที่แท้จริงคืออะไร

ดังนั้นการแสดงออกซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนกัมพูชา จึงไม่สามารถที่จะเกิดขึ้นได้อย่างแท้จริงดังนั้น การใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นเพียงกิจกรรมที่มีการขึ้นนำโดยกลุ่มชนชั้นนำ ผ่านเครือข่ายบริหารของชนชั้นนำ โดยใช้อิทธิพลและวิธีการทุกวิถีทางทั้งที่อยู่ในกรอบของกฎหมาย และอาศัยช่องโหว่ของกฎหมายทุจริตแสวงหาผลประโยชน์ที่สมควรได้โดยชอบด้วยกฎหมาย ทำให้ไม่มีบรรยากาศที่เป็นประชาธิปไตยที่แท้จริง

ผลการศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อการเมืองในระบบรัฐสภาของราชอาณาจักรกัมพูชา หลังจากได้รับเอกราชอย่างสมบูรณ์จากฝรั่งเศสใน ค.ศ.1954 มาจนถึงปัจจุบัน พบว่าปัจจัยด้านภาวะผู้นำและอำนาจบารมีของนายกรัฐมนตรีฮุน เซน เป็นผู้นำกัมพูชาที่ปกครองประเทศในตำแหน่งนายกรัฐมนตรีมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน เป็นอันดับต้น ๆ ของโลกและเอเชีย เป็นผู้มากด้วยบารมี ความสามารถและประสบการณ์ในการบริหารประเทศทั้งในทางการเมือง เศรษฐกิจ และทางสังคมของกัมพูชา ความเป็นผู้นำที่มีลักษณะอำนาจนิยมความเข้มแข็งในเวทีการเมืองทั้งในและต่างประเทศ สะท้อนถึงความชาญฉลาด มีผลงานมากมายจนเป็นที่ประจักษ์แก่ผู้นำอาวุโสของกัมพูชา สามารถสร้างเครือข่ายบริหารและสร้างบารมีให้กับตนเอง แม้จะไม่มีบุคลิกลักษณะของผู้นำในแบบประชาธิปไตย แต่ก็สามารถที่จะปรับรูปแบบของการเข้าสู่อำนาจในความเป็นผู้นำลักษณะอำนาจนิยมผ่านกระบวนการเลือกตั้งทั่วไปให้ดู

ราวกับว่าเป็นรูปแบบการเมืองที่เป็นประชาธิปไตย สอดคล้องกับ Thomas Hobbes นักปรัชญาการเมือง ที่กล่าวไว้ในงานเขียนของชื่อว่า Leviathan ได้อธิบายว่าการเกิดขึ้นเป็นองค์อธิปัตย์ มี 2 ชนิด คือการก่อตั้งซึ่งเกิดจากการตกลงของประชาชน โดยยอมอยู่ใต้องค์อธิปัตย์ด้วยความสมัครใจกับว่าด้วยการได้มาซึ่งเป็นการเข้าครองอำนาจด้วยกำลัง โดยประชาชนมีทางเลือกกระหว่างความตายกับยอมจำนนโดยสมัครใจ (Saneh Chamarik, 1979) โดยเฉพาะพรรคประชาชนกัมพูชาของนายฮุน เซน บัณฑิตด้านพรรคการเมือง จัดอยู่ในประเภทพรรคการเมืองขนาดใหญ่เป็นพรรคการเมืองของชนชั้นนำโดยชนชั้นนำ (Elite) ทางสังคมที่ดำเนินกิจกรรมทางการเมือง เพื่อประโยชน์ของชนชั้นนำไม่ใช่เป็นไปเพื่อประโยชน์ของประชาชน

อย่างไรก็ตามจากการเลือกตั้ง 6 ครั้งที่ผ่านมา จะสังเกตได้ว่าพรรคประชาชนกัมพูชา (CPP) จะมีการกระชับอำนาจและผูกขาดอำนาจในการบริหารประเทศมาโดยตลอด นับตั้งแต่การเป็นรัฐบาลผสมจากการเลือกตั้งทั่วไป ครั้งที่ 1-3 และภายใต้กติกาการจัดตั้งรัฐบาลภายหลังการเลือกตั้งที่มีการแก้ไขหลักเกณฑ์ของรัฐธรรมนูญมาตรา 82 (เดิม) ต้องมีเสียง ส.ส. ในสภาไม่น้อยกว่า 2/3 ของที่มีอยู่ทั้งหมดของสภามาเป็น (แก้ไขใหม่) ต้องมีคะแนนเสียงข้างมาก ร้อยละ 50+1 ขึ้นไปทำให้การเลือกตั้งทั่วไป ครั้งที่ 4-6 พรรคประชาชนกัมพูชา (CPP) ได้คะแนนเสียงเกินกว่าครึ่งหนึ่งของรัฐธรรมนูญ มาตรา 82 (แก้ไขใหม่) และจัดตั้งรัฐบาลพรรคเดียวบริหารประเทศเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ทำให้ปัจจุบันกลายเป็นพรรคการเมืองแบบประเภทพรรคครอบงำ หรือพรรคเดียวโดดเด่น (Dominance Party System) เป็นเผด็จการรัฐสภา คือสามารถใช้กลไกของรัฐที่ผูกขาดอำนาจมาอย่างยาวนาน ส่วนปัจจัยในการรณรงค์และแข่งขันในการเลือกตั้งทั่วไปถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่เป็นตัวชี้วัด ซึ่งมีความเกี่ยวพันไปถึงปัจจัยในด้านความเป็นอิสระและเป็นธรรมในกระบวนการเลือกตั้งสิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นก็คือการรณรงค์หาเสียงโดยใช้วิธีการรุนแรง มีปรากฏให้เห็นโดยทั่วไป ตั้งแต่การเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 1 ค.ศ. 1993 เป็นต้นมา เป็นการใช้อิทธิพลทางการเมืองของพรรครัฐบาลอย่างพรรคประชาชนกัมพูชาของนายฮุน เซน ในการข่มขู่คุกคาม ส่วนปัจจัยการบังคับใช้กฎหมายและกฎระเบียบที่มีผลต่อการเมืองในระบบรัฐสภาของกัมพูชามีหลายปัญหา ส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับผู้ที่ทำหน้าที่กำกับดูแลควบคุมจัดการเลือกตั้ง หรือเรียกให้เข้าใจง่าย ๆ คือผู้รักษากฎ กติกา มารยาทในการเลือกตั้ง ซึ่งก็คือคณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือ กกต. ส่วนปัจจัยการยุบพรรคการเมืองฝ่ายค้านคู่แข่งสำคัญของพรรคประชาชนกัมพูชาของนายฮุน เซน เป็นการใช้อิทธิพลทางการเมืองและอำนาจในฝ่ายบริหารเข้าแทรกแซง ชี้นำฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายตุลาการหรือศาล ในการกำจัดการทุจริตทางการเมืองในที่นี้ คือพรรคกัมพูชาติ๊กกัมพูชา นอกจากนี้ปัจจัยด้านสิทธิเสรีภาพในกัมพูชภายใต้อำนาจเผด็จการ มีปัญหาที่กระทบสิทธิเสรีภาพให้เห็นอยู่ตลอดเวลา เช่น รายงานของสำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (OHCHR) และองค์กรเอกชนด้านสิทธิมนุษยชน เช่น Human Rights Watch และ Amnesty International ได้สรุปสถานการณ์การละเมิดสิทธิและเสรีภาพของกัมพูชา ไว้อย่างต่อเนื่องทุกปี ตามรายงานดังกล่าวพบว่ารัฐบาลกัมพูชายังคงละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพในการชุมนุม สิทธิในชีวิตและร่างกาย สิทธิในที่ดิน และการไม่ต้องรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่รัฐผู้ละเมิดสิทธิมนุษยชน

สรุปผล

การเมืองในระบบรัฐสภาของราชอาณาจักรกัมพูชา ด้านการมีวิวัฒนาการทางการเมืองและความเป็นประชาธิปไตย สามารถแบ่งวิวัฒนาการทางการเมืองหลังจากได้รับเอกราชสมบูรณ์จากฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1954 จนกระทั่งถึง ค.ศ. 1991 เป็นยุคต่าง ๆ ได้ 5 ยุค ดังนี้ (1) ยุคราชอาณาจักรกัมพูชา (ค.ศ. 1954-1970) (2) ยุคสาธารณรัฐเขมร ของนายพลลอน นอล (ค.ศ.1970-1975) (3) ยุคกัมพูชภายใต้อำนาจปกครองของเขมรแดง หรือ

กัมพูชาประชาธิปไตย (ค.ศ. 1975-1979) (4) ยุครัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนกัมพูชา (ค.ศ. 1979-1989) และ (5) ยุคสมัยการเปลี่ยนผ่านให้เป็นประชาธิปไตย อีกทั้งยังมีปัจจัยที่มีผลต่อการเมืองในระบบรัฐสภาของราชอาณาจักรกัมพูชา 7 ปัจจัย ดังนี้ (1) ปัจจัยด้านภาวะผู้นำและอำนาจการเมืองของนายกรัฐมนตรีฮุน เซ็น (2) ปัจจัยด้านพรรคการเมือง (3) ปัจจัยด้านการรณรงค์และการแข่งขันในการเลือกตั้ง (4) ปัจจัยด้านความเป็นอิสระและความยุติธรรมในการเลือกตั้ง (5) ปัจจัยด้านการบังคับใช้กฎหมายและกฎระเบียบ (6) ปัจจัยด้านยุบพรรคการเมือง และ (7) ปัจจัยด้านสิทธิเสรีภาพ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1. ควรต้องมีการพัฒนาระบบกฎหมายที่เกี่ยวข้องทุกระดับ ตั้งแต่รัฐธรรมนูญ กฎหมายเลือกตั้ง กฎหมายพรรคการเมือง กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคณะกรรมการการเลือกตั้ง กฎหมายคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ ของสื่อและประชาชน ระบุว่าด้วยความเป็นกลางของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการบังคับใช้กฎหมายให้เกิดความเป็นธรรมขึ้นในสังคมโดยเปิดโอกาสให้ตัวแทนประชาชน องค์กรภาคเอกชน (NGO) ผู้มีส่วนได้เสียได้มีโอกาสในการแสดงความคิดเห็นหรือเข้าไปมีส่วนร่วมในการเสนอชื่อและร่างกฎหมาย หรือแก้ไขร่างกฎหมายที่เป็นธรรมในสังคม เพื่อให้ได้มาซึ่งกฎหมายที่ถูกต้องชอบธรรมเป็นไปตามหลักนิติธรรม (The rule of law)

2. ควรมีการจัดตั้งสมาคม/องค์กรภาคเอกชน ร่วมกับสถาบันการศึกษาในทุกระดับการศึกษาเพื่อจัดให้มีการสร้างหลักสูตร และการอบรมถ่ายทอดการเรียนรู้การเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตยที่เป็นสากล เพื่อปลูกฝังต้นกล้าประชาธิปไตยให้เกิดมีขึ้น โดยการบรรจุเนื้อหาที่เกี่ยวกับหลักการประชาธิปไตยระดับพื้นฐาน สำหรับเด็กและเยาวชน ไปจนถึงระดับมาตรฐานในระดับอุดมศึกษาและภาคประชาชน ตลอดจนการปลูกฝังและเสริมสร้างความเชื่อค่านิยมในวัฒนธรรมทางการเมือง ที่สามารถพัฒนาการไปสู่วัฒนธรรมทางการเมืองที่เอื้อต่อการเป็นประชาธิปไตยในอนาคตได้ เช่น การปลูกฝังให้รู้จักใช้หลักความคิดแบบสร้างสรรค์ การรู้จักใช้เหตุผล การแสดงออกอย่างอิสระ การเคารพกฎหมายบ้านเมือง และมีวินัยในตนเอง เป็นต้น

3. ควรปรับปรุงเปลี่ยนแปลงระบบการเลือกตั้งทั่วไปของกัมพูชา โดยเฉพาะการเลือกตั้งสมาชิกสภาแห่งชาติ หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จากระบบสัดส่วนมาเป็นระบบผสม โดยจัดให้มีการเลือกตั้งระบบบัญชีรายชื่อ – คำนวณคะแนนแบบสัดส่วน พร้อมกับการเลือกตั้งระบบแบ่งเขต – คำนวณ คะแนนแบบเสียงข้างมาก อย่างกรณีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของไทย เนื่องจากระบบสัดส่วนอย่างเดียวเป็นการจำกัดทางเลือกของประชาชนไว้ให้เฉพาะบุคคลที่มีชื่อสมัครอยู่ในบัญชีรายชื่อ ลักษณะที่ว่า “พรรคเลือกคน ประชาชนเลือกพรรค” ซึ่งอาจได้คนที่ประชาชนไม่ต้องการเลือกมาเป็นตัวแทนของประชาชน เปรียบเสมือนการมัดมือชกหรือบังคับให้เลือกพรรคเป็นหลัก ตัวบุคคลเป็นรอง แต่ระบบผสมสามารถตอบสนองความต้องการและเพิ่มทางเลือกให้แก่ประชาชนผู้ใช้สิทธิได้มากกว่า ระบบสัดส่วนคือระบบผสมสามารถเลือกได้ทั้งคนและพรรคการเมืองที่ประชาชนชื่นชอบ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. บริบทของการเลือกตั้งและปัจจัยปัญหาที่เชื่อมโยงไปสู่อุปสรรคต่อการพัฒนาประชาธิปไตย สิ่งที่ต้องนำมาพิจารณาหลังจากการเลือกตั้งทั่วไป ครั้งที่ 6 (ค.ศ. 2018) ได้แก่ ปัจจัยทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของกัมพูชา จะมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายหลังการเลือกตั้งแตกต่างจากการเมืองภายหลังการเลือกตั้งทุกครั้งที่ผ่านมาหรือไม่อย่างไร และจะส่งผลอย่างไรบ้างต่อการเลือกตั้งทั่วไป ครั้งที่ 7 ในอนาคตที่คาดว่า

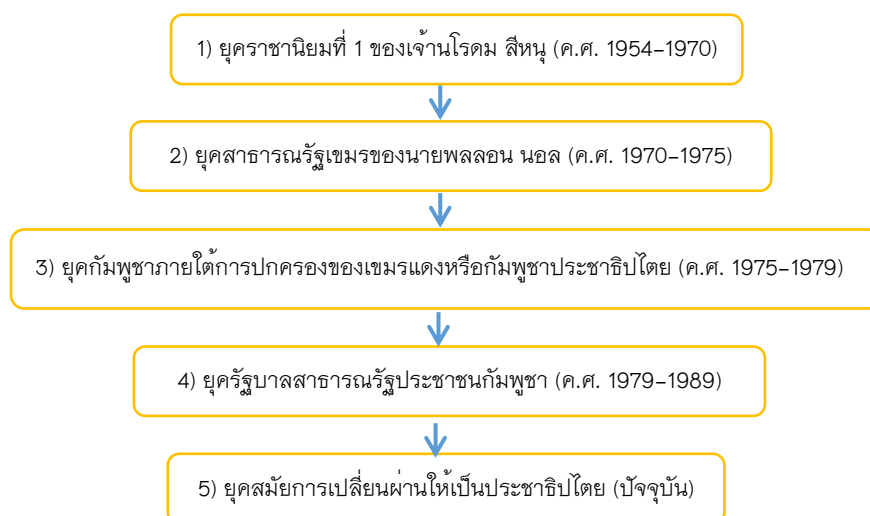
น่าจะมีขึ้นในปี ค.ศ. 2023 ถ้านายสุน เซน และพรรคประชาชนกัมพูชา Cpp ยังมีความพยายามที่จะรักษาอำนาจรัฐของกลุ่มตนเหนือพรรคการเมืองคู่แข่งอื่น โดยคาดการณ์ได้หรือไม่ว่าพรรคประชาชนกัมพูชา Cpp จะมีกลยุทธ์ในการเมืองเพื่อสร้างอิทธิพลต่อสังคมและสร้างแรงจูงใจต่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้มากน้อยเพียงใด และคู่แข่งคนสำคัญที่ผ่านมามีอย่างนายสม รังสี อดีตหัวหน้าพรรคกู้ชาติกัมพูชา Cnrp ในการเลือกตั้งครั้งต่อไปที่คาดว่าจะมีในปี ค.ศ. 2023 จะสามารถหาตัวแทนหรือ “นอมินี” แทนตนในนามพรรคการเมืองใหม่ ๆ มาต่อสู้ทางการเมืองแทนพรรคการเมืองเดิมที่ถูกยุบไป อย่างพรรคกู้ชาติกัมพูชา Cnrp ในอนาคตได้หรือไม่ อย่างไร ถ้ามีตัวแทนพรรคการเมืองใหม่ ๆ โดยคนรุ่นใหม่ตัวตายตัวแทนของนายสม รังสี เกิดขึ้นจริง พรรคการเมืองใหม่น่าจะดำเนินกิจกรรมทางการเมืองไปในลักษณะใด เช่น จะมีการขยายฐานหรือแนวร่วมทางการเมืองเพื่อต่อสู้แข่งขันกับพรรครัฐบาลของนายสุน เซน เพื่อที่จะเอาชนะพรรครัฐบาลในอนาคตได้หรือไม่ อย่างไร

2. ด้านระเบียบวิธีในการศึกษา (Methodology)

ข้อเสนอแนะให้ผู้สนใจศึกษาเข้าไปสังเกตการณ์โดยตรงในกัมพูชา (Direct Observation) และควรทำหลาย ๆ โอกาส และหลายพื้นที่ในทั้งพื้นที่ในเขตเมืองหลวง เมืองใหญ่ และพื้นที่ในเขตชนบท และควรใช้วิธีการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง (Samples Interview) ร่วมด้วย ก็จะทำให้ได้ข้อมูลและข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่ลึกซึ้งมากขึ้น โดยเฉพาะในประเด็นด้านปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการเมืองในระบบรัฐสภาของราชอาณาจักรกัมพูชา เช่น ปัจจัยด้านภาวะผู้นำของนายสุน เซน ที่มีมุมมองในแง่บวกหรือลบในสายตา หรือทัศนคติของประชาชนในแต่ละระดับชั้นของสังคม ปัจจัยด้านสิทธิเสรีภาพ ประชาชนได้รับความคุ้มครองมากน้อยเพียงใด เป็นต้น และต้องสัมภาษณ์ตัวอย่างให้ครอบคลุมรอบด้านในทุกระดับทุกกลุ่ม เนื่องจากประชากรมีความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนมีความเข้าใจในประเด็นต่าง ๆ ทางการเมืองที่แตกต่างกันมาก

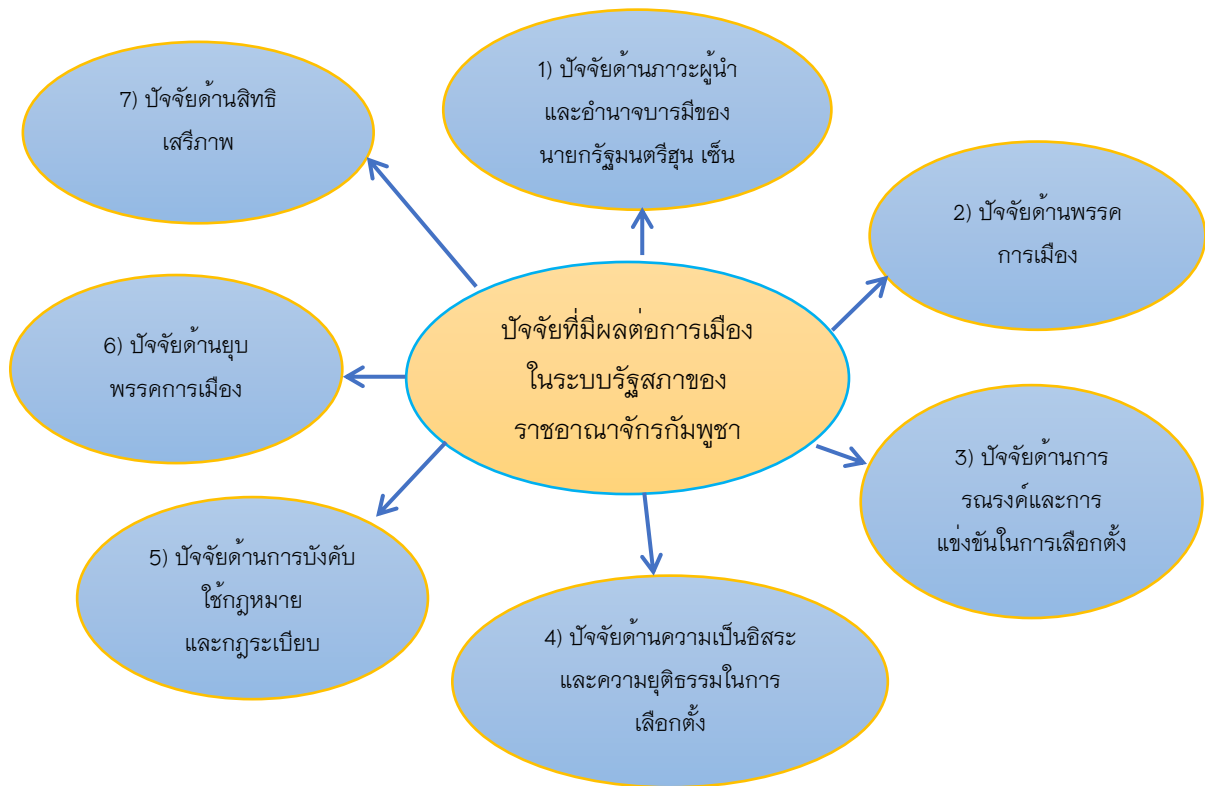
องค์ความรู้ใหม่

การเมืองในระบบรัฐสภาของราชอาณาจักรกัมพูชา ด้านการมีวิวัฒนาการทางการเมืองและความเป็นประชาธิปไตย สามารถแบ่งวิวัฒนาการทางการเมืองหลังจากได้รับเอกราชสมบูรณ์จากฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1954 จนกระทั่งถึง ค.ศ. 1991 เป็นยุคต่าง ๆ ได้ 5 ยุค ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงวิวัฒนาการทางการเมืองและความเป็นประชาธิปไตยของราชอาณาจักรกัมพูชา

อีกทั้งยังมีปัจจัยที่มีผลต่อการเมืองในระบบรัฐสภาของราชอาณาจักรกัมพูชา 7 ปัจจัย ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แสดง 7 ปัจจัยที่มีผลต่อการเมืองในระบบรัฐสภาของราชอาณาจักรกัมพูชา

References

- Almond, G. A., & Powell, Jr. G. B. (1966). *Comparative Politics: A developmental approach*. Boston, M.A.: Little, Brown and Company.
- Chainam, S. (2017). *Thai policy on Cambodia*. Bangkok: Siamparitut Publishing Co., Ltd.
- Chamarik, S. (Translator). (1979). *Political thought: from Plato to the present, by M. J. Harmon (4th ed.)*. Bangkok: Thammasat University Press.
- Heywood, A. (2007). *Politics* (3rd ed.). New York: Palgrave Macmillan.
- Jaiyen, B. (2017). *Khmer blood history of million bodies*. Bangkok: Prad Publisher.
- Kenprom, P. (2017). *Comparative political party*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Satawedini, D. (2012). *Southeast Asia: Political and Foreign Evolution*. Bangkok: Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University.

- Thamrongthanyawong, S. (2010). *Politics: Concepts and Development*. Bangkok: Faculty of Public Administration, National Institute of Development Administration.
- Thongthammachat, K. et al. (1988). *Politics and Government*. Bangkok: Thai Watana Panich Press Co., Ltd.